

Študijná príručka: Nitrianske kniežatstvo a Veľká Morava

Táto príručka je navrhnutá na preskúmanie a upevnenie vedomostí o kľúčovom období dejín stredovýchodnej Európy, ktoré zahŕňa formovanie Nitrianskeho a Moravského kniežatstva, vznik, rozmach a zánik Veľkej Moravy.

Test s krátkymi odpoveďami

Odpovedzte na nasledujúce otázky v rozsahu 2 – 3 viet na základe poskytnutého textu.

1. Za akých okolností vznikli Nitrianske a Moravské kniežatstvo a aký bol ich význam?
2. Opíšte, ako a kedy vznikla Veľká Morava a ktoré osobnosti zohrali pri jej vzniku kľúčovú úlohu.
3. Akú úlohu zohral Pribina v dejinách Nitrianskeho kniežatstva a aký bol jeho ďalší osud po odchode z Nitry?
4. Charakterizujte vzťah medzi Veľkou Moravou a Východofranskou ríšou počas vlády Mojmíra I. a Rastislava.
5. Vysvetlite konflikt medzi Rastislavom a jeho synovcom Svätoplukom a popíšte jeho dôsledky pre oboch vládcov.
6. Ako sa Svätopluk stal panovníkom Veľkej Moravy a aký bol jeho prvý významný vojenský úspech?
7. Opíšte územný a politický rozmach Veľkej Moravy za vlády kráľa Svätopluka.
8. Akým spôsobom Svätopluk dosiahol medzinárodné uznanie nezávislosti Veľkej Moravy?
9. Aké vnútorné konflikty prispeli k rozkladu Veľkej Moravy po Svätoplukovej smrti?
10. Uvedte kľúčové udalosti z rokov 906 a 907, ktoré sú spojené so zánikom Veľkej Moravy.

Kľúč k odpovediam

1. Nitrianske a Moravské kniežatstvo sa mohli rozvíjať po tom, čo franský kráľ Karol Veľký definitívne porazil Avarov. Tieto dve kniežatstvá naddunajských Slovanov sa stali základom pre vznik budúceho významného štátneho útvaru v stredovýchodnej Európe.
2. Veľká Morava vznikla okolo roku 833 spojením Moravského a Nitrianskeho kniežatstva. Stalo sa tak po tom, ako moravský knieža Mojmír I. vyhnal z Nitry knieža Pribinu a obsadil jeho územie.
3. Pribina bol prvým známym kniežaťom Nitrianskeho kniežatstva, kde vládol približne v rokoch 825-833. Hoci bol pohan, v roku 828 dal v Nitre postaviť prvý známy kresťanský kostol. Po vyhnaní Mojmírom I. sa dal pokrstiť vo Franskej ríši a neskôr založil Panónske kniežatstvo so sídlom v Blatnohrade.
4. Vzťah bol konfliktný, pretože Franská ríša pokladala územie Veľkej Moravy za svoju záujmovú sféru. Veľkomoravské kniežatá jej nadvládu striedavo uznávali alebo bojovali za nezávislosť. Východofranský kráľ Ľudovít Nemec v roku 846 zosadil Mojmíra I. a na jeho miesto dosadil Rastislava.
5. Rastislav považoval svojho synovca Svätopluka, sídliaceho v Nitre, za konkurenta a chcel sa ho zbaviť. Svätopluk sa však o jeho zámeroch dozvedel, zajal ho a vydal Frankom. Rastislava odsúdili na smrť, no napokon ho oslepili a uväznili v kláštore, kde zomrel.
6. Po uväznení Rastislava Frankovia obsadili Veľkú Moravu, no vypuklo proti nim povstanie vedené kňazom Slavomírom. Svätopluk, ktorý bol tiež v rukách Frankov, bol postavený na čelo vojska proti povstalcovi, no pridol sa na ich stranu a Frankom uštedril zdrvujúcu porážku.
7. Za Svätoplukovej vlády (871-894) sa Veľká Morava pretvorila na silnú a rozsiahlu ríšu. Podmanil si územie zadunajských Slovanov, ako aj územia českých, poľských, sliezskych a lužickosrbských kmeňov. Ríša zaznamenala najväčší hospodársky a civilizačný vzostup.

8. Svätopluk sa usiloval dosiahnuť uznanie prostredníctvom pápežskej kúrie. V roku 880 pápež vzal Veľkú Moravu pod svoju ochranu, povolil zriadenie biskupstva v Nitre a Svätopluka tým postavil na roveň ostatným európskym panovníkom, čo mu dávalo status kráľa.
9. Po Svätoplukovej smrti v roku 894 bojovali proti sebe jeho synovia, starší Mojmír II. a mladší Svätopluk II. Tieto bratovražedné vojny využili pripojené krajiny, ako české kmene a Lužickí Srbi, ktoré sa odtrhli a začal sa tak vnútorný rozklad ríše.
10. V roku 906 sa odohrala bitka medzi Mojmírom II. a staromaďarským vojskom, v ktorej knieža a väčšina jeho družiny zahynuli. V nasledujúcom roku 907 staromaďarskí bojovníci porazili Bavorov v bitke pri Bratislave a stali sa novými vládcami Karpatskej kotliny. Po tomto roku sa už Veľká Morava v prameňoch nespomína.

Otázky na esej

1. Analyzujte proces vzniku a konsolidácie Veľkej Moravy, pričom porovnajte úlohy a význam jednotlivých panovníkov: Mojmíra I., Rastislava a Svätopluka.
2. Detailne opíšte vzťahy medzi Veľkou Moravou a Východofranskou ríšou. Zamerajte sa na obdobia konfliktov, spojenectiev a snáh o nadvládu a nezávislosť.
3. Posúďte význam a rozsah Svätoplukovej ríše. Aké faktory prispeli k jej hospodárskemu, civilizačnému a územnému vzostupu a prečo je Svätopluk považovaný za kráľa?
4. Charakterizujte proces christianizácie na území Nitrianskeho kniežatstva a Veľkej Moravy, vrátane úlohy Pribinovho kostola a misie solúnskych bratov pozvaných Rastislavom.
5. Vysvetlite komplexné príčiny zániku Veľkej Moravy. Zohľadnite vnútorné faktory (dynastické spory) aj vonkajšie tlaky (nájazdy starých Maďarov).

Slovník pojmov

Pojem / Osobnosť	Definícia
Blatnohrad	Sídlo Panónskeho kniežatstva, ktoré založil Pribina pri Blatenskom jazere (dnešný Balaton).
Cividalský evanjeliár	Evanjeliár z talianskeho kláštora, do ktorého sa v 7.-9. storočí zapisovali mená pútnikov a darcov. Obsahuje mená ako Pribina, Kocel, Rastislav, Svätopluk, Svätožízňa a Predslav.
Devín (Dowina)	Významná pohraničná pevnosť Veľkej Moravy. Podľa Fuldských letopisov tu v roku 864 Rastislav potvrdil prísahu vernosti východofranskému kráľovi Ľudovítovi Nemcovi.
Elita	Najlepší, vybraní jednotlivci alebo skupiny; výkvet.

Hradisko	Opevnené sídlo. Dôležité hradiská sa nachádzali v Bojne, Pobeďime, vo Vyšnom Kubíne, v Spišských Tomášovciach a v Nitre (sídlo kniežaťa).
Karol Veľký	Franský kráľ, ktorého víťazstvo nad Avarmi vytvorilo podmienky na rozvoj Nitrianskeho a Moravského kniežatstva.
Kocel'	Syn Pribinu, ktorý vládol v Panónskom kniežatstve po otcovej smrti.
Konštantín a Metod	Solúnski bratia, kresťanskí misionári z Byzancie, ktorých na Veľkú Moravu pozval knieža Rastislav, aby šíрили kresťanstvo v reči ľudu.
Kristianizácia	Proces zavádzania kresťanstva a obracania na kresťanskú vieru.
Ľudovít Nemec	Východofranský kráľ, ktorý sa často dostával do konfliktov s veľkomoravskými kniežatami. V roku 846 zosadil Mojmíra I. a dosadil Rastislava.
Mojmír I.	(cca 800-846) Prvý známy panovník Moravského kniežatstva a zakladateľ Veľkej Moravy. Okolo roku 833 vyhnal Pribinu z Nitry a spojil obe kniežatstvá.
Mojmír II.	(vládol 894-906) Starší syn Svätopluka a posledný panovník Veľkej Moravy. Jeho vláda bola poznačená konfliktom s bratom Svätoplukom II. a bojmi so starými Maďarmi.
Nitrianske kniežatstvo	Jeden z dvoch pôvodných štátnych útvarov naddunajských Slovanov so sídlom v Nitre. Jeho prvým známym vládcom bol Pribina.
Palisáda	Ohrada vytvorená z drevených kolov, ktorá bola súčasťou opevnenia hradísk.

Pribina	(vládol cca 825-833) Prvý známy knieža Nitrianskeho kniežatstva. V roku 828 dal v Nitre postaviť prvý známy kresťanský kostol na našom území.
Rastislav	(cca 820-870) Synovec Mojmíra I., veľkomoravské knieža v rokoch 846-870. Posilňoval nezávislosť od Franskej ríše a pozval misiu Konštantína a Metoda. Bol zvrhnutý a vydaný Frankom svojím synovcom Svätoplukom.
Slavomír	Kňaz, ktorý viedol protifranské povstanie na Veľkej Morave po uväznení Rastislava.
Starí Maďari	Kmeňový zväz, ktorý na prelome 9. a 10. storočia prenikol do Karpatskej kotliny a prispel k zániku Veľkej Moravy.
Svätopluk I.	(cca 840-894) Najvýznamnejší panovník Veľkej Moravy, vládol od roku 871. Pretransformoval Veľkú Moravu na rozsiahlu a silnú ríšu, dosiahol jej uznanie pápežom a je označovaný za kráľa.
Svätopluk II.	Mladší syn Svätopluka I., po otcovej smrti sa stal nitrianskym údelným vojvodom. Bol v neustálom konflikte so svojím bratom Mojmirom II.
Údelné kniežatstvo/vojvodstvo	Časť ríše (v tomto prípade Nitriansko v rámci Veľkej Moravy), ktorú spravoval mladší člen panovníckeho rodu.
Veľká Morava	Štátny útvar západných Slovanov, ktorý vznikol okolo roku 833 spojením Moravského a Nitrianskeho kniežatstva. Zanikol v rokoch 906-907.
Župan	Správca župy. Podľa arabského geografa Ibn Rustu bol zástupcom Svätopluka.